

İÇ GIYIMDEN DIŞ GIYİME “KORSE”

FROM UNDERWEAR TO OUTERWEAR “CORSET”

Melike OKŞAK*

Sanat-Tasarım Dergisi 2018, Sayı: 9 ISSN: 1309-2235 ss.37-43 DOI: 10.17490/Sanat.2018.25

Öz

Başlangıçta sıradan birer iç giysi olan korselerin zamanla güzel görünmenin en önemli araçlarından biri haline geldiği bilinmektedir. Kadınları gizli bir biçimde (giysilerin içinden) inceltmek ve oldukça zorlayarak dönemin makbul sayılan kum saati formuna sokan iç giysiler, zamanla güçlü ifadenin sembolü olan birer dış giysi biçimini almışlardır.

Çalışmada, çağlar boyunca kadın giyiminde önemli bir yer edinmiş olan korselerin tarihsel açıdan kullanım biçimleri incelenmiştir. Korselerin sınıflandırılması, moda açısından önemi ve farklı tasarım uygulamalarından örneklerle yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Korse, Korse Tasarımı, İç Giyim, Kadın Giyim

Abstract

Corsets, which were used to be known as a type of ordinary underwear, have become one of the most essential elements for a beautiful outside appearance. They were being secretly used by women for having an hourglass shaped body because this type of body was being considered to be favorable for those periods. Today, these inner garments, have taken the form of an outer garment and became a symbol of strong expression.

This study aims to explore the historical usage patterns of corsets and their importance in women clothing throughout fashion history. Classification of the corsets, examples from fashion design and different design applications are given.

Keywords: Corset, Corset Design, Underwear, Women's Wear

Giriş

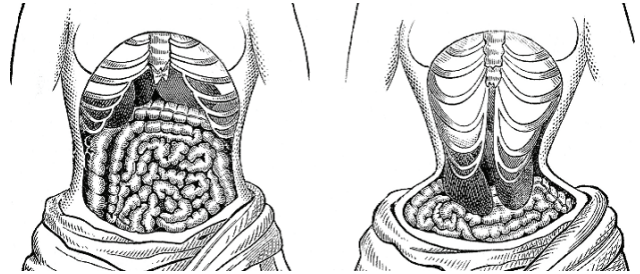
Korse denildiğinde akla birkaç beden küçülme ve kadınlar arasındaki güzellik rekabeti gelmektedir. Tarihte kadınların güzellik için sınıksız, hatta organlarını kırarak seviyede sıkı bir biçimde korse kullandıkları bilinmektedir. Zaman içinde korselerin biçimleri, formları ve kullanım yerleri değişmiştir. Ancak; günümüzde korsenin yararlı mı yoksa zararlı mı olduğuna dair sorular hala devam etmektedir. Bununla birlikte; korselerin doğru kullanım sonucu önemli sağlık sorunlarını giderici taraflarının da olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda korseler sınıflandırıldığında kullanım amaçlarına göre; hem estetik amaçlı hem de sağlık/tedavi amaçlı kullanıldığı

görülmüştür. Günümüzde kullanılan korseler incelendiğinde; korselerin bazı durumlarda şık ve ince görünmek için, bazı durumlarda ise sağlık için kullanıldığı görülmektedir.

Genel olarak iç çamaşırları tarihine bakıldığında; insanların iç çamaşırlarını öncelikle korunma amaçlı, sonraları vücudu istenilen şekle sokma ya da sosyal statü belirleme ve güzellik yönünden tatmin olma için kullandıkları görülmüştür. İç giysiler, önceleri sadece temel birtakım ihtiyaçları karşılama amacını barındırırken daha sonraları yaşam tarzı haline gelmiştir. Korseler kadınlar tarafından kullanılan, yaşam tarzı halini almış en yaygın iç giysi ürünleridir. Bel bölgesini daraltır, göğüs ve kalçaları sıkıştırarak bedenin o kısmını vurgularlar (Cunningham, 2003, s. 20-21).

1900'lü yıllarda korse ile birlikte ince görünmek, daha güzel görünmek anlamını taşımıştır.

Daha ince görünmenin daha güzel sayıldığı bir ortamda kadınlar, “güzel” görünmek için gitgide daha dar korseler giymişler, bu son derece dar olan korseler ise kadınların vücutlarında sağlık açısından sorunlar oluşmasına neden olmuştur. Güzellik ve rekabet için iç organlarına oldukça zarar veren kadınlar, birçok sağlık sorunlarıyla yüzleşmek durumunda kalmışlar, hatta bu sağlık sorunlarının bazıları ölümlü sonuçlanmıştır (<http://www.radikal.com.tr>).

Resim 1. Korsenin organlara olumsuz etkisi ve kaburgaların kırılıp yer değiştirdiği durum (Görsel kaynak: Lauder, V. A Modern Guide)

İç Giyim Ürünü Olarak Korse

Korse, “estetik ve sağlık amacıyla” gövdenin istenildiği gibi biçimlendirilmesi ve şekillendirilmesi için giyilen kadın iç giyim giysisidir” şeklinde tanımlanabilir (Yakartepe ve Yakartepe, 1995, s.872).

Geçmişteki örneklerine baktığımız zaman, bu giysi türünün çok geniş bir kullanım çeşitliliğine sahip olduğu görülmektedir. Korselerin gerek yapımlarında kullanılan malzemeler, gerekse formları açısından tarihsel süreçte çok fazla değişime ve çeşitliliğe ulaştığı bilinmektedir. Değişen moda trendleri de korsenin yıllar içerisinde farklılaşmasına neden olan önemli bir etkindir (Çalışkan, 2012, s. 35).

Korsenin ilk kullanım örneklerinin tarih öncesi çağlara temellendiği bilinmektedir. Eski Yunan uygarlığında kadınlar destek takarak göğüslerini yukarıya kaldırmışlardır. Daha sonra eski Romalılar devrinde ise modanın etkisi ile göğüslerini bol kıvrımlı, drapeli giysiler içine gizlemişler ve göğüslerini belirsiz hale sokmaya çalışmışlardır (Çileroğlu ve Gündüz, 1999, s. 69). M.Ö 2800-800 yıllarına ait duvar resimlerinde, Girit kadınlarının giydiği kıyafetler, korse biçimindeki kemerlerle kalçaların üzerine sıkıca oturtularak kullanılmıştır (Boucher, 1966, s. 82). Knossos Sarayı freskosuna ait aşağıdaki görselden hareketle; korsenin ilk kullanım örneklerinin sadece kadınlarda değil aynı zamanda erkeklerde de görüldüğünü söylemek mümkündür.

Resim 2. Knossos Sarayı Freskosu M.Ö. 2800 – 800 (Görsel kaynak: <http://ancientgreeceimages.com/tag/knossos/>)

Ayrıca Girit dönemine ait Minos tapınaklarında Minoslu erkekler ve kadınlar tarafından genellikle bakır, gümüş ve altın gibi metallere yapılmış korselerin kullanıldığı görülmektedir.

Minosların kum saati görüntüsü ideal ve arzulanan bir görünüm olmuştur (Pendergast ve Pendergast, 2004, s. 152). M.Ö Girit dönemindeki kum saati figürü 19. yy'da kadınlar arasında oldukça makbul olan korse ile gelen kum saati görünümünün ilk örneği olduğu görülmektedir.

Knossos Sarayı'nda sergilenen "Yılanlı Tanrıça" heykelinde de yine korse kullanıldığı görülmektedir. Heykelde, bir tanrıça veya yılanlı rahibe iki eliyile iki yılanı tutmaktadır (Dönmez, 2017, s. 414).

Resim 3. M.Ö. Girit Dönemi Yılanlı Tanrıça Figürü "Knossos Sarayı" (Görsel kaynak: *Lauder, V. A Modern Guide*)

Korse kelimesinin ilk kez 16. yy. da İngiltere'de kullanıldığı bilinmektedir. 16. yy. kadınları I. Elizabeth portresindeki görüntüyü yakalamak amacıyla korse kullanmayı yaygın hale getirmişlerdir (Çalışkan, 2012, s. 36).

Resim 4. I.Elizabeth Portresi (Görsel kaynak: <http://www.elizabethfiles.com/elizabeth-i-the-speechmaker/3684/>)

Rönesans döneminde “busk” adı verilen korseler kullanılmıştır. Busk korseler, geometrik bir vücut yapısı vermeyi amaçlayan, ahşap, kemik veya metalden yapılmış, karın bölgesinde kullanılan çubuklu korselerdir (<http://corsetmaking.blogspot.com/2015/01/what-is-corset-busk.html>).

Resim 5. 16-17.yy " Busk" korse örneği ve modern busk çubuğu (Görsel kaynak: The Victoria and Albert Museum (Pinterest) <http://4.bp.blogspot.com>)

Fransız korselerine 17. yy. da “stay” veya “a pair of bodice” (çift üstlük) denirken zaman içinde korse adı ile yer değiştirmiştir. Bu dönemde kullanılan korselere “stays” denme sebebi; iki ayrı bölümden oluşarak iki ayrı yerden bağlanıyor olmalarıdır (Ertikin, 2017, s. 49).

Resim 6. 16-17. yy. Fransız “stays” korse örnekleri

16. yy. dan 18.yy. a kadar kullanılan korseler; bel kısmını inceltmek ve göğüsleri yukarı kaldırarak vücudun üst bölümüne koni biçimi vermek için dolgulardan, balina kemiklerinden ve sert desteklerden yararlanmaya devam etmiştir. 19. yy. da korseler kadın vücudunu yeniden şekillendirmiş, klasik görünümünden kum saati silüetine geçiş sağlanmıştır. 20. yy. da ise

askılı ya da elastik malzemelerden yapılan destekler, hatları yumuşatırken; balenli ve silikonlu büstiyerler, göğüs bölgesini destekleyerek kullanılmaya başlanmıştır (Kolektif, 2013, s. 432).

Resim 7. 18. yy. pamuk ve ipek karışımı kumaştan üretilmiş Büyük Britanya kökenli korse tasarımı (Görsel kaynak: Benaitt All A Century of French Lingerie (Farid Chenoune)

Özellikle 19. yy. da kullanılan Fransız korseler, belirli bir silüeti oluşturmak amacıyla kadın bedenini sıkı sıkıya kontrol eden iç giysilerdir. Belin inceliğini gözler önüne sererek, göğüs ve kalça arasında esaslı bir boşluk oluşturmuş ve geleneksel olarak kadınsılığı temsil ettiği düşünülen, M.Ö Girit dönemindeki heykellerle görülmeye başlayan kum saati figürünü elde etmeyi sağlamışlardır. 19. yy. da moda için aşırı sıkı bağlamayla yükselen bu fenomen sayesinde varlıklı kadınlar bayılıma ve baygınlıklarıyla ünlenmişlerdir. Çünkü korsenin bu denli sıkı olması, göğüs kafesini sıkıştırmış ve giyen kişiyi nefessiz bırakmıştır (<http://www.kolektomani.com>).

19. yy. da kadınların özgürlüğünü elinden alan korseler, feminist gruplar tarafından dışlanmış ve tepki görmüştür. Bu sesleniş sessiz kalamayan tasarımcı “Paul Poiret” korselerdeki balenleri, metalleri çıkararak bedeni incelten korseyi dış giyimde giysi olarak kullanmaya başlamıştır (<http://birgunbiryerde.blogspot.com>).

Resim 8. 19.yy. Fransız (1870-90) korse örneği (Görsel kaynak: Benaitt All A Century of French Lingerie (Farid Chenoune)

Kadın hareketinin güç kazanmaya başlaması ve kadınların yaşamın çeşitli alanlarında özgürlük savaşı verme girişimleri moda da yansımıştır (Ayrar, 1993, s. 23). Kadınlar korseinin kadın bedeni üzerine olumsuz etkilerine dikkat çekmiş ve vücutlarına getirilen bu kısıtlardan kurtulmak istediklerini dile getirmişlerdir. Kadınların özgürlük arayış çabaları ve ikinci dünya savaşı ile ortaya çıkan metal sıkıntısı gibi etkenler, korseinin üretimini azaltarak popülaritesini kaybetmesine neden olmuştur. Bunun sonucu olarak da sütyen yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır (<http://emelson.mit.edu.tr>).

Modern sütyenler, ilk kez Amerikalı Mary Phelps Jacob (1891-1970) tarafından Cresse Crosby takma adıyla 1913'te tasarlanmıştır. Belli bir sosyal statünün, iffetli olmanın göstergesi olarak giyilen ve o zamanlar göğüsleri destekleyen tek araç olan korselerin aksine sütyenler, modernliği ifade etmiştir. Kadınların gövdelerini kısıtlanmaktan kurtarmış ve özgürleştirmiştir (Fogg, 2014, s. 460).

Resim 9. Mary Phelps Jacob tarafından tasarlanan ilk sütyen tasarımı (1913) (Görsel kaynak: http://www.brandmaillive.com/2010/01/sayi_24/moda.html)

Dış Giyim Ürünü Olarak İç Giyim

20. yy. ile birlikte "dış giyim olarak iç giyim" kavramı dönemin ünlü tasarımcıları tarafından geliştirilerek şekillenmeye başlamıştır. İç giyimün güncel moda da dahil edilmesi durumu yaygınlaşmıştır. Hollywood sineması ve televizyon Avrupa toplumunun hayatına girmiş, yazılı ve görsel basın insanların hayatında daha aktif bir rol oynamaya başlamıştır. İç çamaşırız gizlenecek bir kıyafet olmaktan çıkmış; reklam, dergi ve oyuncularla insanlara tanıtılmıştır (Ertikin, 2017, s. 3). Bu tanıtımlar sonunda korse; daha büyük kadın kitlelerine ulaşmış, kadınlar gördükleri yıldızlar gibi giyinmek istemiş ve buna bağlı olarak bir moda akımı gelişme göstermiştir (Çiçeroğlu ve Gündüz, 1999, s. 70).

Geçmişte kullanılan korseleri yeniden hayata geçiren ve yorumlayan Jean Paul Gaultier, Vivienne Westwood, Alexander McQueen, Christian Dior, Velda Lauder, Hüseyin Çağlayan, Chantal Thomass gibi tasarımcılar, bir kısıtlama ve cinselleştirme objesi olarak görülen korse ve sütyenleri, kadın

kimliğini güçlendirici ve etkili birer obje haline dönüştürmüşlerdir (Fogg, 2014, s. 460).

19. yüzyıl, 20. yüzyıl ve 21. yüzyıl moda haftaları incelendiğinde korseinin iç giyimden dış giyim kavramına geçişi ile birlikte tasarımcıların korse koleksiyonlarını ortaya çıkardıkları görülmüştür. Ayrıca dönemin sinema ve pop yıldızlarına sahne kostümü olarak tasarım yapan tasarımcılar da, kadınların gücünü oldukça öne çıkaran korse tasarımları oluşturmuşlardır.

Britanyalı tasarımcı "Vivienne Westwood" da 1982 yılında çıkardığı "Buffalo Girls" koleksiyonuyla "dış giyim olarak iç giyim" kavramını gözler önüne sermiştir. Koleksiyonunda kahverengi satenden yapılmış bir korse sütyen bulunmaktadır. Bu tasarım, dış giyim olarak kullanılan iç giyimi punk/fetiş piyasasının ötesine taşımıştır. Bu tasarım ile sütyenler alışıldak işlevinden çıkarak kuralları çiğnemiş ve dış giyimün üzerine giyilen iç giyim konumuna ulaşmıştır (Fogg, 2014, s. 460).

Resim 10. V. Westwood'un 1982 yılında oluşturduğu "Buffalo Girls" koleksiyonundaki kahverengi korse sütyen (Görsel kaynak: Valeria Steele *The Corset A Cultural History*)

Fransız Tasarımcı Christian Lacroix, 1987'deki ilk koleksiyonunda 18.yy. in tarihsel romantizminin bir versiyonunu sunmuştur.

Resim 11. Lacroix'in Sonbahar/Kış 1987 yılındaki romantik tütülu, nakışlı korse tasarımı (Görsel kaynak: Pinterest/theblidzkids.com)

1990'larda giysinin şıklık unsuru olarak değil, tasarımcının da giysiyi taşıyacak kişinin de kendini özgürce ifade edebildiği bir alan olarak görüldüğü anlayış güçlenmiştir. Giysinin insan bedeninden bağımsız olarak düşünülmesi ve sanat nesnesi olarak yaratılması fikri kuvvetlenmiştir. (Sabanuç Gönül ve Bağrıışen: 2016, s. 97).

Bu bağlamda Fransız tasarımcı Jean Paul Gaultier, Madonna'nın 1990 yılındaki "Blond Ambition" turnesi için bir dış giyim ürünü olarak tasarladığı konik göğüslü korseyi gözler önüne sermiştir.

Resim 12. Jean Paul Gaultier'in Madonna'nın "Blond Ambition" turnesi için tasarladığı konik korse tasarımı 1990 (Görsel kaynak: Lauder, V. A Modern Guide)

Gaultier ve Westwood, kadının dişiliğini vurgulamak için kullanılmakta olan korseye ironik öğeler ekleyerek bu nesneleri dış giyimde kullandıkları tasarımlarıyla, kadının dişiliğine değil, güçlü kadın anlayışına dikkat çekmeyi amaçlamışlardır (Fogg, 2014, s. 186).

Hüseyin Çağlayan'ın 1995 yılında sunduğu sonbahar/kış koleksiyonunda tamamen ahşaptan tasarladığı korsesi de iç giyim ürününün, dış giyim objesi olarak kullanımına örnek oluşturmaktadır. Çağlayan'ın 1998 yılında tasarladığı cerrahi korse tasarımı ise, sağlık açısından kullanılan korseler üzerine vurgu yapmaya yönelik tasarlanmıştır. Tasarımda kullanılan farklı malzeme arayışları (deri, metal aksesuar vs.) ile estetik görünümün güçlendirilmesi amaçlanmıştır.

Resim 13. (soldan sağa) Hüseyin Çağlayan, Yanlış Ekvator Bodice boyunca , Sonbahar/ Kış 1995, Metropolitan Museum of Art, New York /1998 Hüseyin Çağlayan cerrahi korse tasarımı deri ve metal aksesuarlı (Görsel kaynak: <https://theredlist.com/wiki-2-23-1249-1260-view-1990s-profile-christian-lacroix-3.html>)

Alexander McQueen, 1999 yılında çıkardığı Amazon kadınlarından esinlenerek oluşturduğu koleksiyonunda “Gerilla Korse” tasarımıyla fetiş unsurları olan bir korseyi popüler modanın içine sokmayı başarmıştır. Amazon kadınlarının efsanesinden yararlanarak hazırladığı Gerilla korsesi, giysinin bilindik işlevini tersine çevirmektedir (Fogg, 2014, s. 463).

Aleksander McQueen’in 90’lı yıllardan 2010 yılındaki ölümüne kadar geçen süreçte yarattığı giysiler, sanatsal anlatım dili ve tematik yaklaşımı sebebiyle özgün ve öncü olarak kabul edilmektedir. (Sabanuç Gönül ve Bağrıışen, 2016, s. 101). 2000 yılında “The Overlok” koleksiyonunda sergilediği gümüş sarmal korse tasarımı ile farklı malzeme arayışına da vurgu yapmıştır. Böylece farklı bir bakış açısıyla, tasarımlarında ilginç malzemeler kullanarak farklı çözümlere ulaşmayı başarmıştır.

Resim 14: Soldan sağa Alexander McQueen’in 1999 ilkbahar/ yaz koleksiyonunda sunduğu Gerilla Korsesi / Alexander McQueen/ gümüş sarmal korse 2000 (Görsel kaynak: *Lauder, V. A Modern Guide*)

Christian Dior ve Velda Lauder gibi 20 ve 21. yy. tasarımcıları dış giyim olarak korse anlayışını daha çok 20 yy. ın başlarında görsel şov olarak tasarlamışlardır. Dekor ve göz kamaştırıcılığa yönelmişler ve sadece haute

couture şovlarında gözükmüşlerdir. Fakat bu elbiseler giyilebilir elbiseler olarak tasarlanmamıştır.

Resim 15: (soldan sağa) Christian Dior 2009/ Velda Lauder collection 2005/ “gothika” collection 2010 (Görsel kaynak: *Lauder, V. A Modern Guide*)

Sonuç

Tarihsel süreç içinde kadın giyiminde moda olan korselerin, kadınlar üzerinde oldukça önemli bir yer edinmiş olduğu görülür. Gerek iç giyim gerekse dış giyim ürünleri olarak kullanılmışlardır. Modanın geçmişten günümüze kadar gelen yer değişim örnekleri ile popüleritesini artıran, iç giyim ürünlerinin önemli bir parçası olan ve vücuda form kazandıran korseler; tarihsel süreç içinde “dış giyim ürünü olarak iç giyim” kavramına bürünmüştür.

Dişilik ve ince görünme yarışı ile kadınlar üzerinde psikolojik etkisi olan eski dönem korseleri, üretildiği malzemeler (metal, balina kemiği) yönünden kadınların sağlığını tehdit eder duruma düşürmüştür. Ancak günümüze doğru yaklaşıldığında kadınların özgürlük alanı çoğalmış bu da kadınların giyimine yansımıştır.

Korsenin dış giyim ürünü olarak kullanılmasının moda açısından sonucuna bakıldığında, kadın vücuduna dair yeni fikirlerin yaratılmasına olanak sağladığı görülmüştür. Günümüze doğru yaklaştıkça, zamana uygun yeni korse stillerinin tasarlanarak üretilmesi sağlanmıştır. Tasarımcıların modanın temel prensiplerini kullanarak tasarladıkları korseler, tasarımcının yaratıcılığı ile birleşerek görsel ve fonksiyonel bir değere, ürüne dönüşmüştür. İlk dış giyim ürünü olarak kullanılan korse örneklerinin dönemin sinema ve film yıldızları üzerinde tanıtılması “dış giyim ürünü olarak iç giyim” kavramının hızla yayılarak duyulmasını sağlamıştır.

İç giyim ürünü olarak kullanılan korselerin dış giyim olarak kullanılması sonucu ile modern giysi parçalarının (korselerin) oluşumu görülmüştür. Bunun yanında avangard tasarımların; korseler üzerinde farklı malzemelerin kullanımı ile gelişme gösterdiği gözlenmiştir.

Günümüzde korseler; hem sağlık üzerine etkileri hem de estetik görünümü bakımından gelişmiş, ayrıca dış giyimde de kullanılabilirlikleri

bakımından daha fonksiyonel ve yaratıcı bir görünüme ulaşmıştır. Dış giyim ürünü olarak kullanılan korseler; estetik, konfor ve fonksiyonelliği bir araya getirmekte, ayrıca yaratıcılığı ön plana çıkararak güçlü bir kadın görünümünün yaratılmasını sağlamaktadır.

*Öğr. Gör. Melike OKŞAK

E-posta: oksakmelike@gmail.com

İstanbul Aydın Üniversitesi, Moda Tasarım Bölümü

Halit Aydın Kampüsü No:38, Sefaköy–İstanbul

Kaynaklar

- Ayral, C. (1993). *The Sütyen*. İstanbul: 1001 Tane Yayınları.
- Boucher, F. (1966). *A History Of Costume In The West*. London: Thames And Hudson Ltd.
- Bağrıışen, Y. & Gönül Sabanuç. İ. (2016). *20. Yy. 'dan Günümüze Giyim Tasarımında Deneyisel Yaklaşımlar*. İdil Dergisi, Cilt 6, Sayı 28.
- Cunningham, P. A. (2003). *Reforming women's fashion 1850-1920 politics, health and art*. London: Kent State University Press.
- Çileroğlu, B. & Gündüz, F. (1999). *Geçmişten Günümüze Gepiyer (Büstiyer) ve Bir Örnek Uygulama*. Tekstil ve Konfeksiyon Dergisi 1(1) 1999,69.
- Çalışkan, D. (2012). *Geçmişten Günümüze İç Giyim Ve "Triumph" Markalaşma Süreci*. Yüksek Lisans Tezi Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dönmez, S. (2017). *Eski Yakındoğu'da Yılanlı Tanrıça Kültürü Üzerine bir Değerlendirme*. Tarih İncelemeleri Dergisi 2(2) XXXII.
- Ertikin, Ç. (2017). *Ulusoy ve Ayral'a Ait XIX. Ve XX. Yüzyıl Türk Kadın İç Giyim Koleksiyonlarındaki Bazı Örneklerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi Nişantası Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fogg, M. (2014). *Modanın Tüm Öyküsü* (E. Gözgülü, çev.). İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Kolektif (2013). *Moda: Geçmişten Günümüze Giyim Kuşam ve Stil Rehberi* (D. Özen, çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Pendergast, S. & Pendergast, T. (2004). *Fashion, Costume, And Culture: Clothing, Headwear, Body Decorations, And Footwear Through The Ages*. London: U•X•L.
- Yakartepe, M. & Yakartepe, Z. (1995). *Konfeksiyon Teknolojisi Kumaş'tan Hazırlanmış Giyim*. Tekstil ve Konfeksiyon Araştırma Merkezi (3).
- <http://www.radikal.com.tr> (Erişim tarihi: 24.05.2018)
- <http://www.kolektomani.com> (Erişim tarihi: 01.06.2018)
- <http://lemelson.mit.edu.tr> (Erişim tarihi: 25.06.2018)
- <http://corsetmaking.blogspot.com> (Erişim tarihi: 12.07.2018)
- <http://birgunbiryerde.blogspot.com> (Erişim tarihi: 12.07.2018)

